

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1885.

Andra Kammaren.

N:o 62.

Söndagen den 17 Maj.

Kl. 2 e. m.

§ 1.

Föredrogs Kongl. Maj:ts under gårdagen å rikssalen afgifna svar i anledning af en utaf innevarande Riksdag antagen grundlagsändring; lydande samma svar sålunda:

Kongl. Maj:ts svar i anledning af en utaf innevarande Riksdag antagen grundlagsändring; gifvet Stockholms slott å rikssalen den 16 Maj 1885.

Gode Herrar och Svenske Män!

Uti underdånig skrifvelse den 28 sistlidne Mars hafven I, med begäran om nådigt godkännande, hos Kongl. Maj:t anmält ett från 1883 års Riksdag hvilande och af Eder vid innevarande riksdag antaget förslag till ändring af §§ 11, 12 och 32 Regeringsformen.

Efter Statsrådets hörande har Jag detta förslag till pröfning förehaft och dervid funnit godt att till detsamma lemna bifall.

Jag förblifver Eder, gode Herrar och Svenske Män, med all Kongl. nåd och ynnest städse välbevägen.

O S C A R.

Denna handlingens innehåll skulle meddelas Riksdagens kansli-deputerade, för att iakttagas vid riksdagsbeslutets uppsättande.

§ 2.

Föredrogs och bifölls Bevillnings-Utskottets Betänkande N:o 11, angående beräkning af vissa bevillningar för år 1886.

§ 3.

Till bordläggning anmäldes Bevillnings-Utskottets Memorial N:o 12, i anledning af Kamrarnes dels skiljaktiga beslut, dels återremiss i vissa delar af Bevillnings-Utskottets Betänkande N:o 7, angående villkoren för försäljning af bränvin.

Detta ärende skulle uppföras främst å föredragningslistan för morgondagens sammanträde.

§ 4.

Justerades två protokollsutdrag, hvarefter Kammarens ledamöter åtskildes kl. $\frac{1}{4}$ 3 e. m

In fidem
H. A. Kolmodin.

Måndagen den 18 Maj.

Kl. 12 f. m.

§ 1.

Föredrogs men bordlades för andra gången Bevillnings-Utskottets Memorial N:o 12.

§ 2.

Ang. försäljning af den under Haga lustslott lydande lägenheten Frescati m. m.

Till afgörande förelåg Stats-Utskottets Utlåtande N:o 56, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående försäljning af den under Haga Kongl. lustslott lydande egendom Frescati jemte lägenheten Gustafsborg.

I aflåten proposition hade Kongl. Maj:t föreslagit Riksdagen medgifva, att till Vetenskapsakademien måtte försälgas den under Haga lustslott lydande egendomen Frescati jemte dertill hörande lägenheten Gustafsborg med tillträdesrätt den 14 Mars 1886, mot skyldighet för köparen att derför vid tillträdet till kronan såsom köpeskillning erlägga tvåhundra-trettio-tusen (230,000) kronor samt med iakttagande i öfrigt, att det med arrendatorn af egendomen Frescati afslutade arrendekontrakt måtte oförändradt öfverlätas på Vetenskapsakademien, som skulle inträda i Haga slots derpå grundade rättigheter och skyldigheter i förhållande till arrendatorn, att, om öfverenskommelse skulle af akademien träffas med nyssnämnde arrendator om öfverlåtande på akademien af nyttjanderätten till någon del af egendomen före tillträdesdagen, hinder derför icke skulle från kronans sida möta, samt att nu gällande kontrakt om nyttjanderätt till lägenheten Gustafsborg måtte jemväl oförändradt öfverlätas på Vetenskapsakademien,

som skulle inträda i Haga slotts derpå grundade rättigheter och skyldigheter gent emot nyttjanderättsinnehafvaren; äfvensom att omförmälda köpeskilling måtte till Statskontoret inlevereras för att af detta embetsverk på lämpligt sätt göras räntebärande, samt att räntan å köpeskillingen måtte få användas till bestridande af de med underhållet af Haga slott förenade utgifter, dock att, om Ulriksdals lustslott tillfälligtvis skulle komma i behof af särskildt understöd utöfver det dertill anvisade statsanslaget, bristen måtte, i händelse Haga slotts tillgångar skulle sådant medgifva, få af berörda ränta fyllas.

Ang. försäljning af den under Haga lustslott lydande lägenheten Frescati m. m.

(Forts.)

Utskottet hemställde emellertid, att Kongl. Maj:ts omförmälda framställning för närvarande icke måtte af Riksdagen bifallas.

Emot denna Utskottets hemställan hade reservationer anmälts af Herrar Grefve *G. Sparre*, Friherre *R. von Kræmer*, *L. M. Nordenfelt*, *C. E. Casparsson*, *R. Montgomery-Cederhielm*, *K. O. Ljungqvist*, Grefve *E. C. A. Piper*, *J. Widén*, Friherre *B. A. Leijonhufvud* och *A. M. Koch* samt af Herrar Friherre *Fr. von Essen* och *Sven Nilsson*, de två sistnämnde i fråga om motiveringen.

Efter föredragning af ärendet anförde:

Herr Friherre Nordenskiöld: Herr Talman, mine Herrar Om Kongl. Maj:t skulle hafva inkommit till Riksdagen med förslag om inrättande af ett stort trädgårdsinstitut och om detsamma doterande med rika anslag, fruktar jag väl för att denna Kammare icke velat bevilja detta. Men jag tror i alla fall, att afslaget skulle hafva varit vänligt formuleradt af den Kammare, som för några veckor tillbaka sökte skydda trädgårdsodlingen i vårt land genom ett par, om än obetydliga, dock ganska verksamma skyddstullar. Nu är emellertid icke fråga om något sådant. Det är visserligen fråga om inrättande af en stor och praktiskt ordnad institution, som ovilkorligen skall komma att utöfva ett stort och välgörande inflytande på trädgårdsskötseln i vårt land, men detta kan åstadkommas utan något särskildt anslag af staten. Det enda sätt, på hvilket staten dervid skulle ingripa, är, att till denna institution för ett mycket högt pris försälja 65 tunnland jord, dels uppodlad, dels impedimenter i närheten af Stockholm, för omkring 3,500 kronor tunnlandet. Om denna köpeskilling skulle förräntas, komme den att lemna i ränta en summa, som är 3 å 4 gånger större än det arrende, som jorden nu lemnar, en summa, som skulle inbringa staten i ren nettobehållning ungefär 9,000 kronor om året. Jag vill då fråga, om det kan vara skäl, att på grund af några formella betänkligheter, lägga hinder i vägen för denna anordning. Att få denna institution till stånd är ytterst viktigt och frågan kan till följd af lydelsen i testamentet icke uppskjutas. Vetenskapsakademien måste tillse att den med det snaraste tillförsäkras en tillräcklig jordvidd för att fortsätta den Bergianska trädgårdsinstitutionen, som nu existerat på samma ställe i omkring 100 år.

Orsaken dertill att Stats-Utskottet afslog Kongl. Maj:ts framställning, var, såsom af Stats-Utskottets utlåtande framgår, och såsom jag

Ang. försäljning af den under Haga lustslott lydande lägenheten Frescati m. m.

också hört af enskilda statsutskottsledamöter, den, att i Kongl. Maj:ts förslag ingick det vilkor, att af köpeskillingen skulle bildas en fond, hvars ränta skulle anslås till de kungliga lustslottens underhåll. Upprättandet af dylika fonder har pluraliteten af Stats-Utskottets ledamöter med allt skäl ansett icke vara tidsenligt. Det vore dock (Forts.) lätt att fjerna detta inkast på den ifrågasatta försäljningen genom att på ett något annorlunda sätt än det af Kongl. Maj:t föreslagna, formulera Riksdagens bifall till försäljningen. Detta har också gjorts i Första Kammaren, der ett förmedlingsförslag antagits gående ut derpå, att Konungen under sin lifstid skulle få uppbära räntan på köpeskillingen efter 4 procent, men att i öfrigt hela köpesumman skulle användas på samma sätt som medel, hvilka inflyta genom försäljning af andra kronolägenheter. Jag har dock hört inkast göras mot formuleringen af Första Kammarens beslut, hvilket föranledt mig, att i samråd med andra personer i denna Kammare formulera ett annat förslag, som i någon ringa mån afviker från Första Kammarens, men hvilket, efter hvad jag hört inflytelserika ledamöter i Första Kammaren yttrat, denna säkert icke skulle vägra att antaga. Helst skulle jag för min del se, om Kammaren ville antaga Första Kammarens beslut oförändradt, men då jag fruktar, att det icke kan ske, får jag hos Herr Talmannen anhålla om proposition å följande förslag:

»Ätt Riksdagen medgifver Kongl. Maj:t att till Vetenskapsakademien försälja den under Haga lustslott lydande egendomen Frescati jemte dertill hörande lägenhet Gustafsborg med tillträdesrätt den 14 Mars 1886, mot skyldighet för köparen att derfor vid tillträdet till kronan såsom köpeskillning erlägga tvåhundra-trettio-tusen (230,000) kronor samt med iakttagande i öfrigt, att det med arrendatorn af egendomen Frescati afslutade arrendekontrakt måtte oförändradt öfverlätas på Vetenskapsakademien, som inträder i Haga slotts derpå grundade rättigheter och skyldigheter i förhållande till arrendatorn; att, om öfverenskommelse skulle af akademien träffas med nyssnämnda arrendator om öfverlåtande på akademien af nyttjanderätten till någon del af egendomen före tillträdesdagen, hinder derfor icke skulle från kronans sida möta; samt att nu gällande kontrakt om nyttjanderätt till lägenheten Gustafsborg måtte jemväl oförändradt öfverlätas på Vetenskapsakademien, som skulle inträda i Haga slotts derpå grundade rättigheter och skyldigheter gent emot nyttjanderättsinnehafvaren; äfvensom att omförmälde köpeskillning må till Statskontoret inlevereras, för att af detta embetsverk under Hans Maj:ts Konungens lifstid göras räntebärande, och att räntan å köpeskillingen efter 4 procent må under sagde tid användas till bestridande af de med underhållet af Haga slott förenade utgifter; likasom i händelse, om Ulriksdals lustslott tillfälligtvis skulle komma i behof af särskildt understöd utöfver det dertill anvisade statsanslaget, bidrag jemväl för sistnämnde slotts underhåll må få af berörda ränta fyllas, äfvensom att medlen sedermera må användas på sätt, som för medel, influtna genom försäljning af andra kronolägenheter är stadgadt.»

Jag vill ännu en gång fästa Kammarens uppmärksamhet derpå, att det här icke gäller att bevilja någon statsutgift, utan att taga

emot en statsinkomst af 9,000 kronor om året. Skilnaden mellan räntan på 230,000 kronor och det nuvarande arrendet utgör nemligen ungefär denna summa. Om Kammaren helt och hållet afslår framställningen, nödgas akademien att förlägga denna institution, hvilken jag är öfvertygad en gång skall för landet blifva lika välgörande som något af våra landtbruksinstitut, på större afstånd från Stockholm. Derigenom skulle betydligt hinder möta för dess utveckling till hvad jag hoppas den en gång skall blifva: ett trädgårdsinstitut, det första i Norden.

Ang. försäljning af den under Haga lustslott lydande lägenheten Frescati m. m.
(Forts.)

Herr Lyttkens: Jag skall be att få instämna med den siste talaren i hans slutstrof, eller att det är angeläget, att denna inrättning, som Vetenskapsakademien afser att åstadkomma, icke bör förläggas för långt bort från hufvudstaden, så att densamma icke kan egnas den dagliga tillsyn den behöfver, eller medföra den nytta, som dermed kan åstadkommas och otvifvelaktigt skulle uppkomma, om den låge i närheten af hufvudstaden.

Hvad nu beträffar sjelfva egendomen, anser jag den till alla delar vara lämplig för det afsedda ändamålet. Jag har besökt densamma och funnit dess jordmån fullt lämplig att använda till trädgårdsodling. Men dessutom är med denna egendom förenad en annan fördel, eller att dess egor endast genom landsvägen skiljes från Experimentalfältet, och om dessa båda inrättningar ville gå hand i hand samt verka gemensamt till ett praktiskt ändamål, vore det under sådana förhållanden lätt för dem. Vi hafva i år gifvit anslag till en växtfysiolog, hvilken i denna botaniska trädgård får ett ypperligt tillfälle att göra de undersökningar, som Experimentalfältet icke medgifver. Af denna anledning vill jag vara med om, att Frescati får försäljas till Vetenskapsakademien. Om priset för försäljningen vill jag icke vidare yttra mig. I mina ögon är Vetenskapsakademien en statsinstitution och ifrågavarande egendom kronojord. Jag är visserligen öfvertygad om, att, derest man försälde egendomen till lustställen, skulle man kunna få ett högre belopp för densamma, men det har icke varit vanligt, att från lustslott eller kronogods i allmänhet sälja större eller mindre parceller för dylika ändamål, så att det vill jag icke vara med om, men väl när det sker för ett för landet så nyttigt ändamål, som här är i fråga.

Det förundrar mig emellertid, att den ärade talaren sökte komma fram med ett annat förslag än det Första Kammaren omfattat. Jag anser nemligen Utskottet hafva så fullkomligt rätt, när det först yttrar: »Utskottet hyser nemligen den åsigt, att, på sätt vid flera föregående tillfällen inom Riksdagen blifvit framhållet, särskilda fonder icke lämpligen böra afsättas för särskilda ändamål inom statsverket.» Men enligt den siste ärade talarens förslag kommer just en sådan särskild fond att bildas, må vara endast under den nuvarande Konungens lifstid, men som vi alla hoppas, önska och bedja, att hans lifstid skall blifva lång, är det väl bäst, att köpe-skillingen går in till Statskontoret. Afven i formelt afseende anser jag olämpligt, att en särskild fond bildas, och jag kan därför icke vara med om Friherre Nordenskiölds förslag, utan ber att få fram-

Ang. försäljning af den under Haga lustslott lydande lägenheten Frescati m. m.

(Forts.)

ställa ett förslag lika med Första Kammarens beslut, hvilket jag anhåller få uppläsa. Beslutet lyder: att Riksdagen medgifver Kongl. Maj:t att till Vetenskapsakademien försälja den under Haga lustslott lydande egendomen Frescati jemte dertill hörande lägenheten Gustafsborg med tillträdesrätt den 14 Mars 1886, mot skyldighet för köparen att därför vid tillträdet till kronan såsom köpeskilling erlägga tvåhundra-trettio-tusen (230,000) kronor samt med iakttagande i öfrigt, att det med arrendatorn af egendomen Frescati afslutade arrendekontrakt måtte oförändradt öfverlätas på Vetenskapsakademien, som inträder i Haga slotts derpå grundade rättigheter och skyldigheter i förhållande till arrendatorn; att om öfverenskommelse skulle af akademien träffas med nyssnämnde arrendator om öfverlåtande på akademien af nyttjanderätten till någon del af egendomen före tillträdesdagen, hinder därför icke skulle från kronans sida möta; samt att nu gällande kontrakt om nyttjanderätt till lägenheten Gustafsborg måtte jemväl oförändradt öfverlätas på Vetenskapsakademien, som skulle inträda i Haga slotts derpå grundade rättigheter och skyldigheter gent emot nyttjanderättsinnehafvaren; äfvensom att omförmälda köpeskilling må till Statskontoret inlemnas för att användas på sätt, som för medel, inplutna genom försäljning af andra kronolägenheter, är stadgad, samt att räntan å köpeskillingen efter 4 procent under Hans Maj:ts Konungens lifstid må användas till bestridande af de med underhållet af Haga slott förenade utgifter, dock att, om Ulriksdals lustslott tillfälligtvis skulle komma i behof af särskildt understöd utöfver det dertill anvisade statsanslaget, bristen måtte, i händelse Haga slotts tillgångar skulle sådant medgifva, få af berörde ränta fyllas.

Herr Talman, då jag anser det nödvändigt för Vetenskapsakademien att så fort som möjligt kunna verkställa inköpet af en egendom, så att testators vilja kan komma att uppfyllas och den nu föreslagna lägenheten synes mig dertill lämplig, samt försäljningen af densamma icke kommer att tillskynda hvarken statsverket eller Konungen någon förlust, då han eger att uppbära räntan å köpeskillingen, anhåller jag om bifall till Första Kammarens beslut i frågan, helst jag är öfvertygad att Första Kammaren ej fattat ett sådant beslut utan att först hafva gjort sig förvissad, att höga vederbörande dertill lemna sitt samtycke.

Med Herr Lyttkens instämde Herrar *Boström*, *Sjöcrona* och *Wilhelm Carlson*.

Herr Carl Ifvarsson yttrade: Det är ganska egendomligt att så många förslag blifvit framställda rörande ifrågavarande försäljning. Inom Stats-Utskottet hade vi till behandling Kongl. Maj:ts proposition, afdelningens förslag och många andra. Utskottet ville icke motsätta sig den ifrågasatta försäljningen, men ansåg för sin del att det icke vore lämpligt att i detta fall afsätta en särskild fond i Statskontoret. Riksmarskalksembetet har föreslagit den ersättning, som skulle tillkomma Haga slottskassa i afgäld för den försälda egendomen, men detta torde icke föranleda något beslut. Det förslag som föranledt

Första Kammarens beslut, blef icke framställt inom Utskottet. Man hade icke ens hört talas om det, men jag tror att, om det blifvit framställt, man ändå icke hade kunnat sammanjemka de olika meningarne. Jag vill därför icke säga, att det är så olämpligt, att jag vill motsätta mig detsamma, under förutsättning att det vinner Kammarens bifall. För den händelse jag blir stäld i valet mellan Friherre Nordenskiölds och Utskottets förslag måste jag emellertid rösta för det senare, ty jag vill icke vara med om att i detta fall afsätta en särskild fond i Statskontoret, och detta innefattas i Friherre Nordenskiölds förslag. Jag tror således det vore bäst att, för så vidt man icke vill biträda Första Kammarens förslag, hvilket jag för min del icke skall motsätta mig, antaga Utskottets förslag, ty man slipper då alla sammanjemkningsförsök.

*Ang. försäljning af den under Haga lustslott lydan-
de lägenheten
Frescati m. m.*

(Forts.)

Det är också en annan omständighet, som gjort att jag haft vissa betänkligheter i detta fall, den nemligen att man icke vet huruvida hofförvaltningen blifvit hörd i frågan. Dock är det att förmoda att så skett, då Första Kammararen fattat sitt beslut.

Emellertid, för att icke Friherre Nordenskiölds förslag skall gå igenom, yrkar jag bifall till Första Kammarens förslag.

I detta yttrande instämde Herr *Anders Persson*.

Vidare anförde:

Herr Friherre Nordenskiöld: Jag är mycket tacksam för det intresse, med hvilket de båda talarne på hallandsbänken omfattat förslaget, och håller ingalunda på den formulering, jag gifvit åt mitt förslag. Om Kammararen hellre vill antaga Första Kammarens förslag rent, så har jag för min del större sympatier för detta än för det af mig sjelf nyss framställda. Jag ber därför att få återtaga mitt yrkande och anhåller i stället om bifall till det af Herr Lyttkens gjorda förslaget.

Herr Friherre Fock: Jag anhåller endast få fästa Kammarens uppmärksamhet på en omständighet rörande denna fråga, och det är angelägenheten af att, om Riksdagen vill göra något i detta hänseende, det måtte ske nu. Ett uppskof med frågan till en följande riksdag skulle nemligen alldeles nödvändigt tvinga Vetenskapsakademien att, kosta hvad det kosta vill och med hvilket läge som helst, söka en annan plats för ifrågavarande institution. Testamentsvilkoren äro nemligen af den beskaffenhet, att Vetenskapsakademien icke kan låta institutionen hvila, utan den måste ovilkorligen bringas till lif igen omedelbart efter det den upphör, der den nu är. Om institutionens nytta och nödvändighet torde jag icke behöfva yttra mig, allra minst inom denna Kammares majoritet.

Då nu de formella skäl mot bifall till Kongl. Maj:ts proposition, som Utskottet framställt och hvilka synas vara berättigade, kunna undanröjas på det sätt, som Första Kammararen beslutat, så har jag begärt ordet hufvudsakligen för att för min del få hemställa om pro-

Ang. försäljning af den under Haga lustslott lydande lägenheten. Frescati m. m.

position på bifall till det af Första Kammaren antagna och af Herr Lyttkens nyss upplästa förslaget.

(Forts.)

Herr O. B. Olsson: För min del vill jag visserligen icke bestrida, att det kan vara fördelaktigt för Vetenskapsakademien och kanske äfven för det allmänna, att detta köp kommer till stånd; men det har likväl synts mig, som om staten äfven borde hafva någon fördel deraf. Haga lustslott åtnjuter för närvarande i statsanslag 8,000 kronor Enligt det förslag, som nu är å bane, skulle detta lustslott få disponera räntan å köpeskillingen, hvilken ränta efter 4 procent utgör 9,200 kronor. Således skulle Haga slottslott, i stället för hittills tillgodonjutna 8,000 kronor, hädanefters få 17,200 kronor för år. Kunde det då icke vara skäl, att staten finge någon del häraf för sitt behof? Nu skulle visserligen, såsom allmänt är känt, slottsförvaltningen genom denna försäljning förlora 1,400 kronor, som nu ingå i arrendeafgifter för de egendomar, som skola försäljas, Frescati och Gustafsborg, men kan det i alla fall vara skäl uppoffra dubbelt så stort belopp, som Haga lustslott nu har i statsanslag till slottets underhåll? För min del tror jag icke så borde ske, utan staten bör väl hafva någon fördel af denna försäljning. Den afdelning af Stats-Utskottet, som först behandlade denna fråga, kom till det resultat, att af halfva köpesumman eller 115,000 kronor skulle Haga lustslott uppbära räntan, men den andra hälften, likaledes 115,000 kronor, skulle användas för statens egna ändamål. Men detta afdelnings förslag blef icke godkändt af Stats-Utskottet i sin helhet, som i stället afstyrkte bifall till Kongl. Maj:ts proposition, på den grund att, såsom jag redan nämnt, staten icke skulle hafva någon fördel af denna försäljning. För Vetenskapsakademien deremot skulle det vara en stor förmån, ty det är antagligt att den föreslagna köpesumman icke är så stor, som den rätteligen borde vara, enär denna statens egendom framdeles kommer att få ett större värde såsom byggnadstomt.

Emellertid vill jag för min del yrka bifall till Stats-Utskottets förslag; men i fall jag ställes i valet, skall jag äfven kunna biträda Herr Carl Ifvarssons förslag, ehuru jag ogerna gör det.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats slutad, samt Herr Talmannen till proposition upptagit de gjorda yrkandena, beslöt Kammaren att, med afslag å Utskottets hemställan, bifalla Kongl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning, med den ändring, att slutmeningen erhöill följande lydelse: »äfvensom att omförmälda köpeskillning må till Statskontoret inlemnas för att användas på sätt, som för medel influtna genom försäljning af andra kronolägenheter är stadgadt, samt att räntan å köpeskillingen efter 4 procent under Hans Maj:ts Konungens lifstid må få användas till bestridande af de med underhållet af Haga slott förenade utgifter, dock att, om Ulriksdals lustslott tillfälligtvis skulle komma i behof af särskildt understöd utöfver det dertill anvisade statsanslaget, bristen måtte, i händelse Haga slotts tillgångar skulle sådant medgifva, få af berörda ränta fyllas.

§ 3.

Företogs vidare Första Kammarens protokollsutdrag N:o 176, innefattande delgifning af Kammarens beslut öfver dess Tredje Tillfälliga Utskotts Utlåtande N:o 16, i anledning af väckt motion i fråga om kontroll öfver tillverkning af och handel med konstsmör.

*Ang. kontroll
öfver tillverk-
ning af och
handel med
konstsmör.*

Utskottets ifrågavarande, af Första Kammaren bifallna hemställa afsåg, att Riksdagen i underdånig skrifvelse till Konungen skulle anhålla, att snarast möjligt måtte utfärdas förordning om nödig kontroll öfver tillverkning af och handel med konstgjordt smör.

Sedan denna hemställa blifvit uppläst, yttrade:

Herr von der Lancken: Som herrarne finna af denna Kammares Tredje Tillfälliga Utskotts Betänkande N:o 21, har detta Utskott behandlat en motion af alldeles likartad beskaffenhet med den nu ifrågavarande och förordat precis samma skrifvelseförslag, som Första Kammaren enligt protokollsutdraget antagit. De skäl, som Andra Kammarens Tillfälliga Utskott åberopat, äro visserligen något annorlunda formulerade än de af Första Kammarens Tillfälliga Utskott anförda, men i sak äro de alldeles enahanda.

Jag tager mig på grund deraf friheten yrka, att Andra Kammarerna måtte biträda Första Kammarens beslut i förevarande ärende.

Herr J. H. G. Fredholm: Behofvet af en lagstiftning rörande kontroll å konstgjordt smör är förnämligast framkalladt af nödvändigheten att tillse det mejerihandteringen icke blir lidande vid exporten af naturligt smör. Men jag tillåter mig i någon mån betvifva, om det kan varda möjligt att för framtiden utöfva en sådan kontroll på ett effektivt sätt, ty i samma mån som tekniken utvecklas, i samma mån skall också möjligheten ökas att göra den kemiska sammansättningen af konstsmör så lik det naturliga smöret, att det skall blifva förenadt med ganska stora vanskligheter att skilja det ena från det andra. Än mera skola svårigheterna ökas, då konstgjordt och naturligt smör med hvarandra ingå i blandning. Och om man tillika förlägger kontrollen till det ögonblick, då produkten öfvergår i konsumentens hand, så skall naturligtvis svårigheten att kunna utöfva denna kontroll i ännu betydligare grad ökas, på samma sätt som förorening af ett rinnande vatten är svårare att upptäcka vid utloppet än vid tillfödets källa. Det synes mig därför önskligt att, om en lagstiftning i detta hänseende skall ävägbringas, man då förlägger kontrollen till fabriken, der tillverkningen sker, om fabriken är belägen inom landet, och vid tullgränsen, om den är belägen utom landet. Och på det att denna kontroll vid fabriken också måtte blifva effektiv vid omsättningens efterföljande stadier, så vore det skäl taga under ompröfning, huru vida det icke skulle kunna genom lag stadgas, att konstgjordt smör skulle i massan färgas med någon oskadlig växtfärg. Det torde icke vara nödvändigt att denna färg gifva någon hög ton eller göra den för ögat oangenäm, blott den tydligt

*Ang. kontroll
öfver tillverk-
ning af och
handel med
konstsmör.
(Forts.)*

skiljer sig från naturlig smörfärg. Jag tror att om denna min mening blifver påaktad, skulle man derigenom vinna stor trygghet vid handel af smör, så att äfven köpare af mindre partier i hvarje fall sattes i tillfälle att bedöma varans beskaffenhet.

Med Herr Fredholm instämde Herr *Grafström*.

Vidare anfördes icke. Andra Kammaren beslöt antaga det af Första Kammaren i ämnet fattade beslut.

§ 4.

Till behandling förekom härefter Andra Kammarens Tredje Tillfälliga Utskotts Utlåtande N:o 7 (i samlingen N:o 21) rörande väckt förslag om aflåtande af skrifvelse till Kongl. Maj:t i syfte att utverka bestämmelser rörande tillverkning, försändning af och handel med s. k. konstsmör.

Efter föredragning af detta ärende begärdes ordet af

Herr von der Lancken, som yttrade: Då denna Kammare nyss biträdt Första Kammarens beslut i föreliggande fråga, får jag hemställa, att detta betänkande nu måtte läggas till handlingarne.

Vidare anfördes ej. Kammaren beslöt lägga utlåtandet till handlingarne.

§ 5.

*Ang. utdelning
vid riksdags
början till dess
ledamöter af
Kommerskol-
legii berättelse
om handel och
sjöfart.*

Föredrogs Andra Kammarens Tredje Tillfälliga Utskotts Utlåtande N:o 8 (i samlingen N:o 22) angående Herr J. G. Janssons i Hemmarö motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t rörande utdelning vid riksdags början till dess ledamöter af Kommerskollegii berättelse om handel och sjöfart, uti hvilket utlåtande Utskottet hemställt, att motionen icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

I fråga härom anförde:

Herr Jöns Rundbäck: Jag vill nu icke klandra Utskottet eller framställa något annat yrkande; men jag begagnar tillfället att uttala den önskan, att Kommerskollegii berättelser måtte, såvidt möjligt är, fullständigas mera än hittills varit fallet. Så finnes t. ex. deri icke särskildt upptaget värdet af införda, icke tullpligtiga varor och en mängd artiklar, som införas, finnas alls icke upptagna i berättelsen. Vidare äro de statistiska uppgifterna, enligt hvad mig meddelats, i många fall så vilseledande, att man icke gerna kan lägga dem till grund för några beräkningar.

Jag tillåter mig derför uttala den önskan, att Kommerskollegii berättelse om handel och sjöfart hädanefter blir fullständigare och noggrannare uppgjord än hittills skett.

Herr J. H. G. Fredholm: Det hade varit önskvärdt om Herr Statsrådet och Chefen för Civildepartementet nu varit närvarande. Jag skulle då hafva tillåtit mig framställa en vördsam anhållan, att han behagade förståndiga Kongl. Maj:ts och rikets Kommerskollegium att för framtiden lägga sig mera vinn om bearbetningen af sina bidrag till Sveriges officiella statistik. Oafsedt de långa dröjsmålen med offentliggörandet af dylika uppgifter från Kommerskollegium saknas ej andra skäl för en sådan anhållan, då man finner att Kommerskollegium det ena året efter det andra upprepar gjorda fel vid bearbetningen af primäruppgifterna, oaktadt felet blifvit på officiel väg rättade. Jag ber att få belysa detta med ett exempel. I berättelsen rörande fabriker och manufakturer har under de sista 4 åren lemnats den uppgiften, att tillverkningen af fönsterglas året 1879 utgjorde 12,000 kistor, då den, enligt de i Kommerskollegium förvarade primäruppgifterna, rätteligen utgjorde 22,000 kistor, hvarom upplysning kan inhemtas i de anmärkningar och rättelser till vår industriella statistik, som förefinnas på de 5 sista sidorna i bilagan till 1882 års tullkomités betänkande. Jag hoppas visserligen icke att man genom iakttagande af en större noggrannhet här vid lag skall kunna få vår industriella statistik i så tillfredsställande skick som denna gren af statistiken onekligen bör ega, i betraktande af dess för landets utveckling så stora betydelse, ty för vinnande af ett sådant ändamål torde man få vidtaga mera omfattande och genomgripande förändringar, men intill dess detta sker, så tror jag att det skulle vara i sin ordning om hvad som kunde göras också blefve gjordt; åtminstone torde det kunna betraktas som en blygsam begäran, om man uttalar den önskan att det af staten aflönade embetsverk, som benämnas Kommerskollegium, måtte iakttaga samma noggrannhet vid hopsummeringen och transportereringen af de siffror, hvarmed det har att skaffa, som hvarje enskild låter sig angeläget vara att iakttaga vid sin bokföring.

Ang. utdelning vid riksdags början till dess ledamöter af Kommerskollegii berättelse om handel och sjöfart.

(Forts.)

Herr Hedin: Jag skall tillåta mig att uttala en annan önskan än den sist ärade talaren, nemligen att Kongl. Maj:tt måtte så snart som möjligt framleta den Kongl. proposition, som var på väg till Kammaren för några år sedan om hela närings- och handelsstatistikens öfverflyttande till statistiska byrån.

Härmed förklarades öfverläggningen slutad. Kammaren biföll Utskottets hemställan.

§ 6.

Efter föredragning vidare af Andra Kammarens Tredje Tillfälliga Utskotts Utlåtande N:o 6 (i samlingen N:o 20) i anledning af väckt motion om skrivelses aflåtande till Kongl. Maj:tt i syfte att bereda utvidgad rätt för enskilde att genom statens postinrättning få meddela sig med statens myndigheter, blef Utskottets deruti gjorda hemställan af Kammaren bifallen.

§ 7.

Föredrogos, hvar för sig, och biföllos Stats-Utskottets nedannämnda utlåtanden:

N:o 10 c, angående uppförande å fjerde hufvudtiteln af ett anslag till lindring af rustnings- och roteringsbesvärerna;

N:o 11 b, angående uppförande å femte hufvudtiteln af ett anslag till lindring i rustnings- och roteringsbesvärerna med mera; samt

N:o 57, i anledning af väckt motion om rotehållares befriande från byggande och underhållande af trossbod samt trossens fortskaffande till och från mötesplatserna.

§ 8.

Bevillings-Utskottets härefter föredragna Betänkande N:o 9, i anledning af Kongl Maj:ts proposition N:o 46, angående med Portugal afslutad handels- och sjöfartstraktat, blef jemväl af Kammaren bifallet.

§ 9.

Föredrogos, hvart efter annat, och biföllos Lag-Utskottets nedannämnda Utlåtanden:

N:o 57, i anledning af väckt motion med förslag till lag om om aktiebolag;

N:o 58, i anledning af väckt motion om förändrade föreskrifter rörande utbetalning af ersättning till vittnen i brottmål; och

N:o 61, i anledning af väckt motion om tillägg till 2 mom. i 12 § af Förordningen angående inteckning i fast egendom den 16 Juni 1875.

§ 10.

Om åvägbringande af likformighet i afseende på läroböcker vid undervisningen i statens läroverk.

Till handläggning företogs Andra Kammarens Första Tillfälliga Utskotts Utlåtande N:o 9 (i samlingen N:o 23) angående väckt motion om åvägbringande af likformighet i afseende på läroböcker vid undervisningen i statens läroverk.

Med föranledande af en utaf Herr B. Rääf i ämnet väckt motion hade Första Kammaren, i hufvudsaklig öfverensstämmelse med dess Första Tillfälliga Utskotts hemställan, för sin del beslutat, att Riksdagen i skrifvelse till Kongl. Maj:t måtte anhålla, det Kongl. Maj:t behagade vidtaga sådana åtgärder, som kunna befinnas lämpliga, för vinnande af större likformighet i afseende på de läroböcker, hvilka antagas till begagnande vid rikets allmänna läroverk.

Andra Kammarens Första Tillfälliga Utskott, som fått detta ärende för förberedande behandling till sig öfverlemnadt, hemställde i förevarande utlåtande, att Andra Kammaren icke måtte biträda Första Kammarens ifrågavarande beslut.

Efter föredragning häraf begärdes ordet af

Herr Öberg, hvilken å utlåtandet låtit anteckna sig såsom reservant och nu anförde:

Herr Talman! Då jag, såsom herrarne finna, deltagit i det An-

dra Kammarens Utskott, hvare förevarande motion och Första Kam- *Om välgångande af lik-*
marens Tillfälliga Utskotts betänkande behandlats, men jag varit af *formighet i*
olika åsigt och reserverat mig mot det afstyrkande utlåtande, Andra *afseende på*
Kammarens Utskott i ärendet hemställt, beder jag att uti föreliggande *läroböcker vid*
fråga få yttra några ord. *undervisningen i*
statens

Jag anser lika med motionären att det icke kan vara gagnet, utan tvärtom skadligt och för lärjungarne försvärande, att allt för ofta ombyta och begagna olika läro- och läseböcker i samma ämne.

Utom de exempel motionären derutinnan anförde af 1884 års redogörelse öfver statens läroverk, tillåter jag mig återropa den vid denna riksdag erhållna statistik för läsåret 1876—1877. Under detta läsår har användts ej mindre än 640 läro- och läseböcker, hvaraf nemligen för undervisningen i biblisk historia 21 stycken, svenska språkläror 17, tyska 19, franska 19, engelska 30, latin 21; aritmetik 10, algebra och eqvationslära 6, geometri 31, proportionslära 6, allmän naturlära 9, zoologi 8, botanik 24, fäderneslandets historia 24, allmän historia 24, geografi 17; — m. fl. på samma sätt, ej allenast af svenska, utan ock af utländska författare.

De svårigheter och öfveranstängningar, som för lärjungarne härigenom uppstå, torde vara sjelfklara. Dessutom är kostnaden för inköp af förändrade nya läroböcker för fattiga ynglingar ingen obetydlig sak. Att många mindre bemedlade finnas framgår deraf, att af bland nära 12,000 studerande, sistnämnde läsår utgjorde, 13 % söner af bönder och hemmansegare, 13 % söner af arbetare, 45 % söner af industriidkande eller eljest hörande till medelklassen, 27 % söner af embets- och tjänstemän.

Väl kan det sägas att läraren icke bör allt för strängt klafbinbindas vid valet af läroböcker, emedan den ena läroboken möjligen kan lämpa sig bättre efter den ena lärarens individualitet, den andra efter en annans; och om ock det i viss mån må vara sant, att valfriheten ger ett slags tillfälle till fri täflan och uppmuntran till utgifvandet af nya förbättrade läroböcker, hvilket icke bör hämmas, bör friheten i detta, som i andra fall, icke få urarta till sjelfsväld, så att lärarnes anspråk få allt för mycket och i så hög grad tillgodoses, att derigenom lärjungarnes yngre förmågor, på ett betänkligt sätt betungas och lemnas utan afseende. Det torde ock med fog kunna antagas, att större uppmuntran till täflan för utarbetande af goda läroböcker låge deruti, att om granskning och kontroll verkställdes noggrannare af kompetenta och opartiska personer, så vore utsigten större för antagande af goda läro- och läseböcker under någon viss tid, för att blifva antagen vid samtliga statens läroverk, i stället för såsom vid ett fåtal af dem, det får vara beroende på den ene eller andre lärarens godtycke.

Ja, jag må ock ytterligare säga, att det är i sanning inga obetydliga utgifter, som den ofta obemedlade ynglingen måste vidkännas genom att vid flyttningen ifrån ett läroverk till ett annat, och ofta vid flyttning från en klass till en annan inom samma skola, nödgas anskaffa sig ett helt och hållet nytt bokförråd af olika författare. Det borde vara alldeles klart, att undervisningen på ett betänkligt

läroverk.
(Forts.)

Om ävägabrinn-
gande af lik-
formighet i
afseende på
läroböcker vid
undervisnin-
gen i statens
läroverk.
(Forts.)

sätt måste lida och försvåras genom detta ständiga ombyte af läroböcker, der lärjungen har svårighet att igenkänna t. ex. samma språkföreteelser under nya namn och uttryck, måste lära sig samma sak med olika ord, samt finna en helt och hållet ny uppställning af ämnet i sin helhet. Särskildt med afseende på modersmålet kan man ej annat än såsom högst betänkligt anse det allmänt kända förhållandet, att vid mer än ett af statens läroverk, ynglingarne under genomgåendet af skolans samtliga klasser hafva att göra med flera särskilda lärare, af hvilka ofta hvar och en hyser sin olika åsigt i rätt-skrifningsläran, så att den stafningsmetod, som i den ena klassen inläres, i den andra förkastas.

Detta m. m. oaktadt, hafva de fleste i Andra Kammarens Utskott, som ärendet behandlat, ansett det vara af jmförelsevis mindre betydelse, utan mera fäst sig vid och i sitt utlåtande bland annat anført, att det i våra dagar höres ofta klagan deröfver, att samtliga statens skolor äro stöpta i samma form och att derigenom undervisningsväsendets fria och friska utveckling omöjliggöres, samt att de ansatser, som af nitiska och skickliga lärare kunna tagas till förbättring, redan i sin början hejdas af reglementariska band, så att samtliga individer af det uppväxande slägtet få de gryende anlagen böjda åt samma håll och tuktade efter samma snitt; hvadan Andra Kammarens Utskott hufvudsakligen på denna grund hemställt, att Andra Kammaren icke måtte biträda Första Kammarens beslut uti ifrågavarande ärende.

Herr Talman, det är med afslag derå, jag anhåller och yrkar, att Andra Kammaren i likhet med Första Kammaren måtte besluta: att Riksdagen i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhåller det Kongl. Maj:t behagade vidtaga sådana åtgärder, som kunna finnas lämpliga för vinnande af större likformighet i afseende på läroböcker, hvilka antagas till begagnande vid rikets allmänna läroverk.

Herr Wieselgren yttrade: Jag skall inskränka mig, att på de skäl, som i Utskottets betänkande blifvit anförda, yrka bifall Utskottets förslag.

I detta yttrande instämde Herrar *Key*, *Gumælius* och *Winkrans*.

Vidare anförde:

Herr Folke Andersson: Jag instämmer till alla delar med reservanten.

Det råder verkligen för närvarande en fullkomlig babylonisk förbistring i våra elementarläroverk derigenom, att den ena skolan nyttjar en och den andra en annan lärobok i samma ämne. Detta kan icke vara annat än förvillande och förorsakar dessutom stora kostnader för de fattiga lärjungarne. Jag skulle därför önska att en skrifvelse till Kongl. Maj:t komme till stånd i samma riktning, som den Första Kammaren beslutat.

Jag yrkar således bifall till det af motionären framställda skrifvelseförslaget.

Herr Hedin: Herr Talman! Jag hade föreställt mig att Andra Kammarens Första Tillfälliga Utskotts saksförståndiga utlåtande skulle blifva utan diskussion af Kammaren bifallet. Då emellertid ett motsatt yrkande här har framställts, anhåller jag om en icke alltför lång stunds uppmärksamhet för några, som jag hoppas, oförgräpliga reflexioner öfver det alls icke ovigtiga ämnet.

Den synnerliga oreda och oklarhet, som utmärka såväl motionärens förslag, som Första Kammarens Tillfälliga Utskotts utlåtande, och som gå igen i Första Kammarens beslut, om hvars verkliga mening och syfte jag för min del svärfvar i ett fullständigt mörker af oviss-
het, torde möjligen rättfärdiga försöket att något särskilja de olika elementen i denna kaotiska röra, som under vederbörlig förpassning hit ankommit ifrån Första Kammaren.

Jag ber då att till en början få anmärka, att rättskrifningsfrågan, hvilken icke kan lösas genom något regeringsbeslut och hvilken icke bör genom några officiella åtgärder hämmas i sin naturliga och, enligt mitt förmenande, för närvarande lofvande utvecklingsgång — att, säger jag, rättskrifningsfrågan icke har det allra minsta att skaffa med frågan om ombyte af läroböcker vid elementarundervisningen. För det andra erinrar jag, att den — enligt min åsigt — lyckliga omständigheten, att icke i Sveriges alla elementarläroverk samma böcker begagnas i alla ämnen, är en sak för sig, alldeles skild från det verkliga eller förmenta täta ombytet af läroböcker inom ett och samma läroverk. För det tredje vill jag påpeka, att, äfven om man skulle vilja inskränka ombytet af läroböcker inom ett och samma läroverk, det dock finnes ett slags ombyte, som hvarken kan, får eller bör förhindras, det nemligen, som föranledes af de särskilda kursernas eller skolstadiernas olika behof. Skulle man vilja förhindra äfven detta ombyte, torde det icke kunna ske, med mindre man på samma gång besluter sig för att omintetgöra en, i min tanke icke oväsentlig, i enlighet med Riksdagens egen åsigt och önskan, för omkring tolf år sedan vildagen förbättring i anordningen af undervisningen vid elementarläroverken. Härom ber jag att särskildt få säga några ord. I skrifvelse till Kongl. Maj:t den 13 Maj 1870 hade Riksdagen såsom en af de väsentligaste anmärkningarna mot elementarläroverken i deras dåvarande skick anført att, såsom orden lydde, »lärokurserna äro så ordnade, att, i verkligheten någon afslutad undervisning icke erhålles förr än efter genomgåendet af skolans alla klasser, under det att det stora flertalet af lärjungarne, hvilket icke har tillfälle att fullständigt genomgå skolan, tvingas att vid den tid, då de för sin framtida utkomst måste se sig om efter arbete, lemna densamma med, i vissa ämnen åtminstone, ganska ofullständiga kunskaper.» För att afhjelpa denna af Riksdagen påpekade olägenhet förordnade Kongl. Maj:t år 1873, att kursafslutningar skulle införas i 3:dje och 5:te klasserna af elementarläroverken. Denna hufvudpunkt i 1873 års program för en läroverksreform hörde till dem, som vunno Riksdagens, efter hvad jag vill påminna mig, enhälliga bifall. Meningen med dessa kursafslutningar är ju den, att en lärjunge, som icke genomgår hela elementarläroverket, utan lemnar detsamma med 3:dje eller 5:te klassen, icke skall utgå i lifvet med i den meningen ofullständiga

Om ävägabrindande af likformighet i afseende på läroböcker vid undervisningen i statens läroverk.

(Forts.)

Om ävägabrindande af likformighet i afseende på läroböcker vid undervisningen i statens läroverk.

(Forts.)

och derigenom oanvändbara kunskaper, att han t. ex. i historia blott har genomgått ett par tidsafdelningar, i politisk geografi blott tre eller fyra land, i en grammatika endast vissa stycken af framställningen af språkföreteelserna med förbigående af vissa andra, för äfven den mest elementära språkinsigt lika oumbärliga stycken af grammatiken, utan att han — äfven om han lemnar skolan efter att hafva genomgått endast 3 eller 5 klasser — skall hafva fått, naturligtvis inom en så mycket trängre ram, en öfversigt af hvarje ämne i hela dess omfång, nemligen betraktadt såsom *skolundervisnings*-ämne; att han sålunda skall hafva fått en hel, och i den meningen »afslutad» kunskap, hvilken blir både mera praktisk användbar och en bättre grundval för fortsatta sjelfstudier. Om man nu icke vill uppoffra den obestridliga fördel, som åsyftades med den reformen, att dessa kursafslutningar infördes, en reform, som vidtogs i det stora flertalet lärjungars intresse, då måste man också medgifva, att det förefinnes ett behof af ombyte utaf läroböcker, som icke kan undanrödjas, nemligen behofvet af ombyte utaf läroböcker för de särskilda kurserna eller skolstadierna, de olika skedena i undervisningen.

Nu torde man säga: Ja väl; men om man en gång har tjenliga läroböcker, afsedda för de särskilda afdelningarne i skolan, hvarför skall man då byta om dem, »oupphörligt», hvilket, enligt motionärens framställning, skall vara händelsen? Härom är att märka att Andra Kammarrens Första Tillfälliga Utskott har ådagalagt — jag hänvisar till sid. 6 i dess betänkande — att de faktiska förutsättningar, från hvilka motionären och Första Kammarrens Tillfälliga Utskott härutinnan utgått, äro föga tillförlitliga. De uppgifter Utskottet härom meddelar torde vara temligen tillfredsställande. Att missgrepp någon gång kunnat ega rum och någon gång ett onödigt ombyte af läroböcker, det vågar jag icke bestrida, men kan icke heller med motionärens raskhet, påstå det. Nu har Första Kammarrens Tillfälliga Utskott, märk noga, funnit motionärens klagomål, såsom det heter »illustrerade» af »Bidrag till Sveriges officiella statistik»: Litt. P) Undervisningsväsendet N:r 2. Det är emellertid skada att Första Kammarrens Tillfälliga Utskott glömt att nämna, att denna statistiska volym afser läsåret 1876—1877; kanske har Utskottet icke alls observerat detta. Nu är nemligen förhållandet att, sedan omkring 10 år tillbaka, tvenne omständigheter i hög grad bidragit till rörelse och lifaktighet på läroboksförfattareskapets område och derjemte rent af framtungit ombyte af läroböcker. Den ena af dessa omständigheter är den, att de af Utskottet nämnda lärobokskommissionerna af åren 1866—1868 och 1870—1871 hafva föranledt läroboksförfattarne, som ju riktigt varit, att söka i största möjliga mån inrätta sina läroböcker i enlighet med dessa officiella kommissioners uttalade grundsatser. Den andra omständigheten, som redan i flere fall framtungit ombyte af läroböcker i den elementära undervisningen under de senare åren, är den år 1873 beslutade och redan från höstterminen samma år successivt i verket satta läroverksreformen. Reformen började ju år 1873 sättas i verket, om den ock först år 1878 blef fixerad i en fullständig, ny skolstadga. Denna reform, bland annat, i det jag nämnde om kursafslutningen, har gjort nödvändigt att utbyta äldre läroböcker mot nya,

afpassade för de förändrade förhållandena. Om motionären och Första Kammarens Tillfälliga Utskott lagt märke till detta, om de hade — — — nå väl, lika godt — ja, då hade de väl yttrat sig annor-

lunda.
 Jag ber att få tillägga ett par allmänna betraktelser rörande frågan i en något större utsträckning. Lärobokslitteraturen måste, i likhet med läraren, följa med sin tid, så att den icke stannar långt bakom den fortskridande vetenskapliga forskningen. Den måste gifva akt på och i sig upptaga denna forsknings resultat, ty annars blir följden, att ungdomen får gå i skolan och slita på vetenskapens redan aflagda kläder. Om man nu än föreställer sig att hvad man i dagligt tal kallar »innehållet», d. v. s. lärosatserna och de faktiska uppgifterna, icke i en elementarbok är underkastadt någon synnerlig förändring, åtminstone icke hastiga och täta förändringar, så följer deraf icke, att ej ett oafåtligt arbete på förbättrandet af lärobokslitteraturen, under många derpå rigtade krafters täflan och samverkan, vore behöfligt och högeligen önskvärdt. Första Kammarens beslut uttalar nu en önskan om en större likformighet i läroböcker. Hvad betyder detta? Jag förmodar att man åsyftar, utom omfånget, äfven ämnets fördelning och anordning äfvensom framställningssätt och vetenskapligt språkbruk. Jag vågar dock på det bestämdaste förneka önskvärdheten af en sådan likformighet, som motiveringen gifver vid handen att man eftersträfvat. För lärjungarne i en skola är det af största vigt att framställningen i läroböckerna af en vetenskaps elementer bringas till den högsta möjliga grad af formel fulländning, dels därför att, på det sättet, deras tankar redas och skärpas och dels därför att deras arbetsbörda lättas, i ty att arbetet blir mindre mekaniskt. Ett vetenskapligt verk, egnadt för den mognare åldern, för forskaren, kan vara värdefullt, äfven om det är till formen bristfälligt, men är en lärobok i det afscendet bristfälligt, då är den, såsom lärobok i ungdomens hand betraktad, absolut oduglig, om den också kan vara till nytta för läraren. Att undervisningen vid elementarläroverken under senare tider gått framåt, om man nemligen ser på denna undervisning i och för sig sjelf och från rent pedagogisk synpunkt, utan att fästa blicken på sjelfva systemet och dess uppenbara missförhållande till vårt nutida sociala skick, har i sin mån berott af läroböckernas förbättrade beskaffenhet, och denna åter i sin mån af den grad af frihet i valet af läroböcker, som man hittills har haft, emedan denna frihet har sporrat till bemödanden att allt mer och mer fullkomna den pedagogiska bearbetningen af de ämnen, som ingå i den allmänna undervisningen.

Mot denna frihet ställer man nu yrkandet på en »likformighet», som nödvändigtvis skall leda till ett mer eller mindre beslöjadt monopol för vissa gynnade författare och förläggare. Och hvarpå stöder man då detta yrkande? Man kommer fram med en naivitet, som det är underbart att läsa i riksdagstryck. I Första Kammarens Tillfälliga Utskotts betänkande beklagar man nemligen att lärjungen måste lära sig samma sak med olika ord. Ja, kan tänka, hvilket förfärligt intellektuellt hofveri! Man begär dock af nybörjare på folkskolebänken att han, sedan han uppläst eller hört ett stycke uppläsas,

Om ävägabrindande af likformighet i afseende på läroböcker vid undervisningen i statens läroverk.
 (Forts.)

Om åvägabrin-
gande af lik-
formighet i af-
seende på lä-
roböcker vid
undervisnin-
gen i statens
läroverk.

(Forts.)

skall, såsom det ju heter, återgifva innehållet med egna ord. Men nu anser man det vara alldeles förskräckligt, måste återfinna i olika ord gången från en lärobok till en annan, måste återfinna i olika ord hvad han dock förutsättes redan hafva inhemtat. Skall man binda hans tankeanstängningar i bojor, så kan man lika gerna stadga förbud för läraren att muntligen begagna vid undervisningen annat än vissa formulär.

Begge Kamrarne hafva en gång räddat elementarundervisningen från ett vådligt attentat, som kom från Ecklesiastikministern — icke den nuvarande, utan den, som vi för 10 till 11 år sedan hade att dragas med. Detta attentat var Kongl. Maj:ts förslag om inrättande af en s. k. undervisningsanstalt för elementarlärare, ett sanskyldigt pedagogiskt Tjurkö eller Borghamn, der hela elementarlärarecorpsens rekryter skulle insättas på tvångsarbete och dresseras. Kamrarne vore då ense om att befria undervisningen från den uniformitet, som vid detta tillfälle åsyftades. Jag hoppas, att denna gång Andra Kamraren i motsats till Första Kamraren, skall rädda friheten i undervisningen från en liknande fara.

Jag anhåller om bifall till Andra Kamrarens Tillfälliga Utskotts Utlåtande N:o 23.

Med Herr Hedin instämde Herrar *Hammarlund, Jöns Rundbäck, Blomberg, Thomasson* och *Ekkeborgh*.

Herr P. A. Siljeström yttrade: Den föregående talaren har så fullständigt och väl utredt denna fråga, att det skulle kunna synas obehöfligt för mig att taga till ordet. Men såsom gammal skolkarl kan jag icke underlåta att uttala mig om Första Kamrarens i ämnet fattade beslut, hvilket efter min öfvertygelse skulle blifva rent af olycksbringande för elementarundervisningen. Detta beslut grundar sig i viss mån på ett förbiseende af hvad som dock är en hufvudsak i skolan, nemligen läraren. Lärarens betydelse för undervisningen är dock af en högre ordning än läroboken. Jag kan emellertid väl förstå, att för mången, som älskar det myckna reglementerande, vi på senare tider sett på skolans område, en likformighet i afseende på läroböcker kan vara tilltalande. Men ännu viktigare vore, om man kunde åstadkomma likformighet i fråga om lärarne. I det fallet ser jag dock ingen möjlig utväg, så vida man icke kan beställa lärarne från gjuteriet. Men om man ock med nöje ser Linné-statyn, så måste likväl, huru väl formad och gjuten den må vara, företrädet gifvas åt Linné lifs lefvande. Men läraren måste framför allt vara en lifslevande personlighet. Och för den skull, om man ser saken ur pedagogisk synpunkt, vore det till och med önskligt, att hvarje lärare, om detta kunde göra hans undervisning än mera lefvande, finge välja sina läroböcker.

För min enskilda del kan jag icke gilla den officiella censuren å läroböcker. Vi hafva i viss mån försökt sådant, och jag tviflar på att vi böra fortgå på den banan. Hvad betyder i sjelfva verket en sådan censur? Kongl. Maj:tt tillsätter en komité, bestående af ett visst antal personer, såsom professorer, elementarläroverkslärare o. s. v. I

en sådan komité kan det icke finnas mer än en eller annan person, hvilken är fullt kompetent domare i hvarje speciellt ämne. Vid bedömning af en läroboks beskaffenhet böra flera omständigheter tagas i betraktande, och i första rummet, om dess vetenskapliga innehåll är tillfredsställande och öfverensstämmer med den ståndpunkt, hvar på vetenskapen befinner sig. I detta fall är en lärd professors omdöme af största betydelse. Men deremot kan han möjligen sakna nödigt omdöme om lärobokens värde ur pedagogisk synpunkt; och det är alltför möjligt, att en lärobok kan vara förträfflig i vetenskapligt hänseende, men deremot underhållig i pedagogiskt.

Slutligen kommer sjelfva språket. En lärobok kan vara ypperlig både i pedagogiskt och vetenskapligt hänseende, men hvad språket vidkommer, vara mindre tjenlig, ja, rent af oduglig. Hvem af de auktoriserade domarne skall nu i fråga härom ega nödig auktoritet? Den ene eller andre, som bäst förmår att göra sig gällande, dikterar väl i allmänhet beslutet, och då blir det således denne ene, som kommer att vara auktoriserad generalrecensent äfven öfver läroböckerna i det ämne han har att bedöma. Jag hemställer, om det kan vara något skäl att öfverlemnna en sådan makt åt en enda person, det må nu vara hvem som helst. Det finnes endast ett omdöme, för hvilket man i det fallet kan hafva fullt förtroende, nemligen den allmänna opinionen inom lärarecorpsen. Denna opinion gör sig ock i allmänhet af sig sjelf gällande, och flera läroböcker finnas, som endast på grund af sin egen förträfflighet på detta sätt blifvit så godt som allmänt antagna vid skolorna.

Den enda anmärkning, som jag möjligen skulle vilja tillmäta någon befogethet, är den om de kostnader, som föranledas af ofta skeende ombyten af läroböcker. Dessa kostnader äro dock ingalunda så stora, att de kunna utgöra något giltigt skäl att frångå en ur pedagogisk synpunkt nyttig princip. Och hvad betyder för öfrigt denna utgift för läroböcker, när man tager i betraktande, att undervisningen meddelas så godt som gratis vid våra elementarläroverk! Kan det verkligen anses för mycket begärdt af föräldrarna att de underkasta sig den ökade skolafgift, som föranledes af anskaffandet af skolböcker? Det har mer än en gång satts i fråga att höja skolafgiften vid våra elementarläroverk, som är så betydligt mindre än i åtskilliga andra länder. Denna betänklighet i afseende på kostnaden af nya skolböcker, fruktar jag, står i något sammanhang med den i allmänhet rådande mindre benägenheten att köpa böcker. Man offerar gerna några kronor för ett obetydligt nöje för stunden, men får en viss betänksamhet, då det gäller att köpa en bok, äfven om den har ett varaktigt nöje. Skolböcker äro ock i allmänhet billiga, och är fråga om utbyte af sådana vid öfvergång från ett läroverk till ett annat, så kunna de i de flesta fall, om ock med rabatt, afyttras.

Jag behöfver icke vidlyftigare yttra mig i denna fråga, då den såsom sagdt, redan blifvit af Herr Hedin så väl och på ett uttömmande sätt utredd; jag vill endast tillåta mig att på det varmaste och ifrigaste anhålla om afslag å Första Kammarens beslut i ämnet.

Efter det öfverläggningen härmed förklarats slutad, samt Herr

Om åvägabringande af likformighet i afseende på läroböcker vid undervisningen i statens läroverk.

(Forts.)

Talmannen gifvit propositioner i enlighet med de yrkanden, som derunder förekommit, biföll Kammaren hvad dess Tillfälliga Utskott hemstält.

§ 11.

Om ändrad
lagstiftning rö-
rande oäkta
barns arfsrätt.

Härefter förekom till behandling Lag-Utskottets Utlåtande N:o 62, i anledning af väckta motioner om ändrad lagstiftning rörande oäkta barns arfsrätt.

Ändringar i den uti detta ämne nu gällande lagstiftning hade vid innevarande riksdag föreslagits i fyra särskilda, inom Andra Kammaren af herrar *P. Waldenström*, *Richard Gustafsson*, *J. Anderson* i Tenhult och *Oskar Erickson* väckta motioner.

Med föranledande af dessa motioner hemställde Utskottet i förevarande utlåtande:

att Riksdagen ville i skrifvelse anhålla, det Kongl. Maj:t täcktes anbefalla domkapitlet i riket samt Stockholms stads konsistorium och Hofkonsistorium att genom cirkulär hos vederbörande presterskap inskräpa angelägenheten deraf, att den anteckning i kyrkobok, som enligt förordningen den 14 April 1866 utgör förutsättning för oäkta barns arfsrätt efter moder, verkställas på sådant sätt, att den må innefatta bevis, att kvinnan låtit anteckna barnet såsom sitt.

Vid utlåtandet funnos fogade reservationer af:

Herr *H. Andersson* i Nöbbelöf;

Herr *J. Anderson* i Tenhult, hvilken för sin del yrkat, att oäkta barn lika med äkta barn måtte berättigas till arf efter moder; samt

Herr *Lewin*, med hvilken Herr *Smedberg* instämt, och hvilken yrkat, att Riksdagen måtte i underdånig skrifvelse anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till lag, som, med erkännande af grundsatsen om oäkta barns arfsrätt efter fader och moder, innehölle de ytterligare bestämmelser, som vid tillämpningen af denna grundsats kunde anses af nöden.»

Sedan Utskottets hemställan blifvit upplöst, anförde

Herr *J. Anderson* i Tenhult: Sedan Första Kammaren antagit Lag-Utskottets föreliggande förslag, kan det icke vara att tänka på att vid denna riksdag få någonting åtgjort i det syfte motionären påpekat. Det här framlagda skrifvelseförslaget tyckes dock icke afse annat än att kanske för en lång följd af år fastläsa det oeffterrettighetstillstånd, som för närvarande eger rum i detta fall.

Jag ber därför att få yrka afslag å Utskottets betänkande och bifall till min vid detsamma fogade reservation.

Herr *Gustafsson*: Att det är männen som stiftat lagarna, det ser man af många paragrafer i vår lagbok, men bjertast lysar detta fram i bestämmelsen i Ärfdabalken 8 kap. 7 §, som legaliserar det

förhållandet, att de barn som födas till världen, skola delas i två klasser, af hvilka den ena skall omhuldas och den andra förkastas. Det synes dock som om man på senare tiden kommit till insigt om det orättvisa i detta förhållande, och därför tillagt förordningen af den 14 April 1866, som i visst fall medgifver oäkta barn arf efter sin moder. Enligt min tanke har dock denna paragraf icke förbättrat de oäkta barnens ställning, ty oftast hafva de oäkta barnens mödrar ingenting att gifva åt sina barn, hvarken huld eller skydd, hvarken arf eller gåfva, såvidt man icke kan betrakta som gåfva det, att en moder i förtviflan öfver den ställning, samhället erbjuder hennes barn, ger detta barn döden. Denna gåfva gafs 1880 åt 61 barn och 1881 åt 65, men detta var dock blott de barnamord som blefvo uppdagade och straffade. Långt flera voro de barn, som i tysthet fingro släppa till lifvet i de så kallade utackorderingarne och der långsamt pinats till döds. Om man sett något af detta rysliga elände, så kan man icke annat än anse sig pligtig söka förminska detta. Ega vi i vår makt att förminska detta onda och vi icke göra det, så komma dessa oskyldiga barns lidanden öfver våra hufvud om det är någon sanning i mästartens ord: »Hvad I hafven gjort en af dessa små, det hafven I gjort mig.»

Att den, som bryter mot den lag, som samhället uppstått såsom sin fordran på sedligheten, blir stäld i en sämre ställning än den som icke brutit mot lagen, det kan försvaras och förklaras; men att barnen, af olofliga förbindelser därför skola straffas, det kan icke försvaras, ty de bära ju icke skulden för sin tillvaro, och när de komma till världen, hafva de icke brutit mot någon lagparagraf.

Man säger, att så stora svårigheter möta mot en lagstiftning i detta ämne. Det erkänner jag också villigt, men jag tror icke att några *omöjligheter* möta; *någon* bot måtte väl finnas, om man blott vill gå framåt.

Jag har i min motion sagt, att samhället fostrar förförare, och det står jag fast vid, så länge det skall stå hvarje man fritt att för en ringa penning köpa sig fri från faderskapet till sitt barn. Då lagen visar en så låg uppfattning af faderspligten, är det ock helt naturligt, att känslan af denna pligt blifvit snart sagdt utplånad ur det allmänna medvetandet, så att vi blifvit stående under de oskäligen djuren, som, åtminstone de ädlare racerna, taga vård om sin afföda.

Jag har uppsatt en beräkning öfver de oäkta barn, som blifvit födda under ett sekel tillbaka, och af dessa siffror finner man, att för 100 år sedan föddes emot 1,000 äkta barn 30 oäkta. 1880 föddes deremot mot 1,000 äkta barn icke mindre än 112 oäkta barn. Beräkna vi nu huru många sådana bära finnas, enligt dessa uppgifter, så komma vi till det förfärande resultatet, att icke mindre än $\frac{1}{2}$ miljon här i riket äro födda utom äktenskapet, således $\frac{1}{6}$ af rikets hela befolkning. Är det icke naturligt, att dessa, som stå i en sämre ställning än de andra $\frac{8}{10}$:na, skola blifva fiendtliga mot detta samhälle, som utan orsak ställer dem i en sådan sämre ställning.

Jag har försökt finna statistiska uppgifter på huru många af dessa oäkta barn förfalla i brott, men jag har icke lyckats finna några tillförlitliga sådana. Dock har jag funnit att det finnes en ne-

Om ändrad lagstiftning rörande oäkta barns arfsrätt.
(Forts.)

Om ändrad
lagstiftning
rörande oäkta
barns arfsrätt.
(Forts.)

mesis äfven för samhällets orättfärdighet. Jag har sett att detta onda är ett kräftsår, som fräter samhällets hjerterötter.

Jag skall, då Första Kammaren bifallit Utskottets hemställan, nu icke påverka bifall till min motion, utan jag ber i stället att få yrka bifall till Herr Lewins reservation, som begär en skrivelse till Kongl. Maj:t, med anhållan, att Kongl. Maj:t måtte framlägga ett lagförslag i motionens syfte. Jag vet att denna skrivelse icke skall komma fram, men jag anser den dock vara en opinionsyttring, som jag tror skulle vara Kammaren värdig.

Jag yrkar därför bifall till Herr Lewins reservation.

I detta anförande instämde Herrar *Arnoldson, Grafström, P. A. Siljeström, Gustaf Ericsson, Gumælius, Ohlén, A. P. Lind, Nyqvist* och *J. W. Lindh*.

Herr Waldenström yttrade: Då tiden icke är längre framskriden på dagen, och detta är det sista ärende, vi hafva att nu behandla, skall jag bedja att få taga Kammarens uppmärksamhet för en kort stund i anspråk. Utskottet säger först och främst i sitt betänkande att »knappast någon fråga inom familjerättens område är af den ömtåliga och svårlösta natur, som frågan om oäkta barns rätt». Detta har ock Utskottet tillräckligt bevisat genom de många olika meningar, som gjort sig gällande inom detsamma och framträdt i de vid betänkandet fogade reservationerna. Hvad nu frågans svårlöshet angår, torde denna hufvudsakligen bero på hennes *ömtåliga natur*.

De för motionerna och Utskottets resonnement gemensamma utgångspunkterna äro: 1:o att föräldrarna till de oäkta barnen skola vara kände, och att det sålunda skall vara lagligen bevisadt eller erkänt att de oäkta barnen äro barn till de och de föräldrarne; 2:o att arfsrätten erkännes vara en rätt och icke en orätt, såsom kommunismen menar. Frågar jag nu hvarpå arfsrätten i allmänhet grundar sig, så svarar Utskottet, att det icke är på blodsbandet, utan på familjebandet. Jag må bekänna, att jag icke förstår, huru man vill i detta fall bestämma skilnaden mellan blods- och familjebandet. För så vidt jag begriper något, är blodsbandet familjebandets egentliga kärna. Att säga, att arfsrätten beror på familjebandet, men icke på blodsbandet, synes mig därför innebära en direkt motsägelse.

Utskottet säger vidare: »För germanen var egendomen — den bestod väl oftast till allra största delen af fastighet — familjens, släktens egendom, och de familje- och släktmedlemmar, som den innehade, voro deraf innehafvare å familjens och släktens vägnar.»

Detta är utan tvifvel riktigt. Denna uppfattning af egendomens natur gaf sig också i lagstiftningen tillkänna i den s. k. börsrätten. Men denna rätt har undan för undan måst gifva vika. Särskildt vid denna riksdag har Andra Kammaren beslutat, att upphäfva sista återstoden af densamma. Börsrätten har alltså icke kunnat hålla sig uppe, och detta just därför, att den icke kunnat anses för billig och rättvis.

Att forna tiders inskränkningar i arfsrätten i mån af rättsuppfattningens utveckling måst tid efter annan lemna rum för rättvisare

bestämmelser, framhåller Herr J. Anderson i sin reservation, då han säger: »Den tid är längesedan förbi, då söner egde ensamt rätt till arf. En annan tid inträdde, då dotter emot broder hade blott half arfsrätt. 1845 års Kongl. förordning stadgade lika arfsrätt emellan äkta barn.» Huru egendomliga tankarne i afseende på arfsrätten kunnat vara, derpå vill jag anföra ett exempel, som säkert för många af denna Kammares ledamöter skall synas mycket otroligt. Det var vid 1829 års riksdag förslag väckt om beredande af lika arfsrätt för barn af olika kön. Bland dem, som då uppträdde mot detta förslag, var professorn Erik Gustaf Geijer, som yttrade: »Då guddomlig och menskelig lag ämnat mannen till kvinnans stöd, må man betänka, om man i sjelfva verket väl förvarat hennes naturliga rättigheter, om man drefve den lika delningen ända derhän, att derigenom fadrens för- måga att göra sina barns uppfostran och mannens förmåga att för- sörja hustrun blefve allt mer förminskad och osäker.» — — —

*Om ändrad
lagstiftning
rörande oäkta
barns arfsrätt.
(Forts.)*

Och i ett nytt anförande samma dag:

»För öfrigt, hvem har öfverklagat den gällande arfslagen, som man nu vill onödgad upphäva? Dess orättvisa, om den finnes, kännes ej. Men säkert är, att blotta nyheten af en så djupt, i alla enskilda förhållanden, ingripande förändring, skall föda split i många hushåll och dela många familjer.»

Mine herrar, sådant yttrades för ej mer än 55 år sedan af ett bland våra största snillen uti en fråga, som nu synes oss så naturlig, att vi hafva svårt att fatta, huru den tid kunnat finnas, då dotter endast fick ärfva hälften emot son. Jag tror, att rättsbegreppets ytterligare utveckling skall leda derhän, att äfven oäkta barn skola komma i åtnjutande af rättighet att ärfva sina föräldrar, ty barns arfsrätt beror utan tvifvel endast derpå, att de äro barn och icke på något annat. Men oäkta barn äro också barn.

Utskottet säger vidare: »utan någon modifierande bestämmelse stadgade ock 1734 års lag i 8 kap. 7 § Ärfdabalken, att, »afslar man barn i lönskaläge utan äktenskaps lofen, eller i hordom, eller i förbudna leder; de barn må ej annat arf taga, än efter egna barn och bröstarfvingar.»

Utskottet har dervid gått förbi en omständighet, som jag dock i min motion påpekat, nemligen att äfven 1734 års lag i ett fall stadgar samma arfsrätt för oäkta som för äkta barn, nemligen då barn blifvit födt af våldtagen kvinna. Erkänner man det berättigade i detta stadgande, så kan jag icke förstå, hvarför man icke vill medgifva samma rätt åt barn, som födas af förförd kvinna. Utskottet säger längre ned, att »de mångahanda afvikelser ifrån denna de germanska lagarne, så äldre som nyare, dock genomgående grundsats, hvilka i dem förekomma, torde mera hafva sin grund i billighetshänsyn än i en upfattning af någon de oäkta födde härutinnan tillkommande rätt.» Det medgifver alltså, att afvikelserna äro mångahanda, och att dessa bero på billighetshänsyn. Hvad vill nu detta säga annat, än att man insett, att grundsatsen är obillig, och att man därför funnit sig nödsakad att göra undantag, der obilligheten bjertast framträd? Men är grundsatsen obillig, så blir det väl fråga, om den verkligen är någon rättsgrundsats alls. Huru länge för öfrigt en grundsats, hvarifrån man af billighetshänsyn måste göra så många undantag,

Om ändrad
lagstiftning
rörande oäkta
barns arfsrätt.

(Forts.)

skall kunna hållas uppe, derom kan väl finnas mer än en mening. Utskottet fruktar att »en dylik utsträckt arfsrätt för oäkta barn skulle kunna komma att så småningom utplåna skillnaden mellan äkta och oäkta börd, samt dymedelst och genom mer eller mindre skandalösa paternitets- och maternitetsprocesser lossa familjebanden, hvilka ju ock äro de starkaste samhällsband». Härpå svarar en af reservanterne, Herr Lewin, alldeles förträffligt, då han säger: »Farhågan att eftergift för denna senare mening skulle verka dels upplösande på familjen, dels ock till förringande af äktenskapets helgd, kan jag icke dela. Det för familjen och äktenskapet vådliga ligger, efter mitt förmenande, icke i erkännandet af grundsatsen om oäkta barns arfsrätt efter föräldrarne, utan i tillvaron af sådana, utom äktenskapet stående förbindelser, af hvilka de oäkta barnen äro frukten. Ett kraftigt medel till motverkande af dessa förbindelser skulle, såsom jag vidare tänker mig, just ligga i erkännandet af de oäkta barnens arfsrätt. »Det samma har jag själf i min motion påpekat, ehuru Herr Lewin gjort det bättre och kraftigare.

Herr Talman, jag gör intet yrkande. Då jag icke tänkt mig att min motion skulle få framgång vid denna riksdag, har jag all anledning att vara nöjd med föreliggande betänkande, dels för de förträffliga reservationer, som det innehåller, dels också därför, att Utskottets eget utlåtande är så affattadt, att det kunde omskrivas på en enda rad med de bekanta orden: »Jag kännes vid min svaghet all».

Herrar *Nydahl* och *Ekman* instämde med Herr Waldenström.

Herr Östberg: De ord, som Herr Gustafsson yttrade i denna fråga blefvo mottagna med mycket bifall inom Kammaren. Det är också säkert att hans framställning var behjertansvärd och fullkomligt sann. Jag tror dock att man icke får af hvad han yttrade draga de slutsatser, som han drog, åtminstone vill jag för min del draga en annan slutsats. Om de oäkta barnen blifva illa behandlade och få lida nöd, så lär väl detta icke bero på den omständigheten att de icke hafva arfsrätt, utan derpå att lagens bestämmelser om skyldighet för föräldrarne att gifva barnet nödtorftig föda och uppfostran, till dess det sig själf nära kan, icke blifva iakttagna på ett sätt, som man kunnat fördrå och önska. De anspråk, som lagen ställer på föräldrarne, äro inskränkta till det minsta möjliga. Likväl tror jag att Herr Lewin går alldeles för långt, då han säger att lagen tillförsäkrar oäkta barn mindre skydd, än det, som de oskäligen djuren utan tvånget af skrifven lag gifva åt sin afkomma. Åtskilliga djur öfvergifva nemligen sin afföda, så snart den lärt sig att äta, och något slags uppfostran kommer icke i fråga. Jag anser att föräldrarnes skyldighet i förevarande afseende icke borde inskränkas till att gifva det oäkta barnet nödtorftig föda och uppfostran, utan borde denna skyldighet göras mera beroende af deras förmögenhetsvilkor, än hvad nu är fallet. Om således Herr Gustafssons yrkande gått i den riktningen, så skulle jag med min röst understödja honom.

I fråga om arfsrätten hafva motionärerna och reservanterna utgått från den åsigten, att barnen ega *naturlig* rätt till arf. Jag kan icke

delar den uppfattningen, lika litet som jag anser att sådan arfsrätt kan återopas af aflägsna sidosarvingar. Grunden för arfsrätten beror, enligt min tanke, icke på någon naturlig rätt, utan på samhällets uppfattning om hvad som är för samhällets ändamål bäst och nyttigast. Om man ser saken på det sättet, så har jag all anledning att instämma med den af Utskottet uttalade åsigt, att det icke skulle vara för samhället nyttigt, att arfsrätten blefve lika för oäkta barn som för äkta, emedan familjebandet och äktenskapets helgd derigenom skulle lida.

Jag anhåller därför att få yrka bifall till Utskottets förslag.

Herr Thomasson: Jag har för min del icke glömt den erinran, som Herr Lyttkens redan för flere dagar sedan stälde till Kammararens ledamöter, angående nödvändigheten att ej vara mångordig, med hänsyn till den ringa tid af riksdagen, som ännu återstod. Därföre anser jag det vara min pligt att, i motsats till Herr Waldenström, fatta mig om möjligt ännu kortare än vanligt, ehuru det eljest varit frestande att inlåta sig på en närmare granskning af hvart motionärens förslag, och isynnerhet de längst gående bland dessa förslag, nemligen Herr Gustafssons och Herr Waldenströms, skulle leda. Båda dessa motionärer vilja att oäkta barn tillerkännas rätt att taga arf efter såväl moder som fader, i likhet med äkta barn. En reservant inom Lag-Utskottet, Herr Lewin, som gjort gemensam sak med Herrar Waldenström och Gustafsson, antager visserligen att den rättsteori, Utskottet för sig uppgjort, såsom han uttrycker sig, varit giltig, då 1734 års lag stiftades, men menar att den numera icke af det allmänna rättsmedvetandet godkännes, att vår tids humanitet fordrar likställighet mellan människor af olika börd, jemväl i fråga om arfsrätt. Jag ber att få erinra den ärade reservanten att den teorien, att arfsrätten har sin grund i familjebandet, äktenskapet, alldeles icke är uppgjord af Lag-Utskottet, utan är den rättsuppfattning, som i alla tider och hos alla folk legat och ännu ligger till grund för lagstiftning i ämnet. Huruvida Andra Kammararen anser denna uppfattning föräldrad, kommer snart att visa sig; man får, af Kammararens beslut i frågan, se, om Kammararen vill i allo tillerkänna oäkta barn lika arfsrätt med äkta. Om så är, måste jag bekänna, att jag kommit ett godt stycke efter i utveckling. En sådan lagstiftning skulle, enligt reservantens föreställning, komma att motverka lösa förbindelsers uppkomst. För mig ställer sig saken på helt annat sätt. Jag är öfvertygad, att en dylik lagstiftning tvärtom skulle befordra de lösa förbindelserna. Om man tillägger oäkta barn lika arfsrätt med äkta och sålunda, i afseende på en af de väsentligaste rättsverkingarne, likställer konkubinaten med äktenskapet, utplånar man, enligt min öfvertygelse, äktenskapets sedliga betydelse och tillintetgör äktenskapsinstitutionen såsm moralisk makt i samhället. Och så länge man erkänner samhällets viktigaste grundval vara äktenskapet och familjen — och jag föreställer mig att den ärade reservanten icke är så långt avancerad, att han underkänner riktigheten af denna grundsats — vill jag icke vara med om en lagstiftning, som undanrycker denna grundval och som sålunda skulle komma att i

*Om ändrad
lagstiftning
rörande oäkta
barns arfsrätt.
(Forts.)*

Om ändrad
lagstiftning
rörande oäkta
barns arfsrätt.
(Forts.)

eminentaste mening verka samhällsupplösande. Jag anser mig ej behöfva närmare utveckla de öfriga skäl, som varit för Utskottet bestämmande. Jag vill endast påpeka de skandaler, de ändlösa trakasserier och de prejeriförsök mot påstådda fäder till oäkta barn, hvartill ett bifall till motionerna skulle leda. Vore det endast fråga om arfsrätten efter moder, skulle jag vara med om att utsträcka den något längre, än 1866 års förordning medgifver. Och hade en motion i sådan rigtning framkommit, skulle, enligt hvad jag förmodar, den hafva vunnit understöd af Utskottets majoritet. Utsträckning af oäkta barns arfsrätt efter moder äfven till mödernefränder är en grundsats, som gjort sig gällande i andra länders lagar, och deri ligger intet principiellt origtigt. Men, då en sådan motion icke förelåg, återstod för Utskottet ej annat än att söka göra 1866 års författning mera effektiv genom att tillhålla presterskapet att tillse, att anteckningen i kyrkoboken blefve sådan, att den innefattar bevis derom, att kvinnan låtit anteckna barnet som sitt.

Jag anhåller om bifall till Lag-Utskottets utlåtande.

I detta yttrande instämde Herrar *Sahlström, Smith, von der Lancken, Arwidsson, Lönegren* och *Sjöcrona*.

Herr Meyer: Jag vill endast säga, att jag till alla delar instämmer i Herr Thomassons yrkande, och skall blott, gent emot en annan talare, göra ett kort tillägg. Om än ett antagande af reservationen möjligen skulle göra, att vi finge ett mindre antal förförda fruntimmer än hittills, tror jag att samma bestämmelser skulle hafva till påföljd, att det blefve dess flere förförda karlar, och i sedlighetens intresse kan det vara fråga om, hvilket är att föredraga.

Herr Gustafsson: Jag skall be att få svara på några anmärkingar, som blifvit gjorda mot mitt föregående anförande.

Talaren på upplandsbänken yttrade, att jag icke hade skäl att säga, det menniskan i detta fall står under djuren. Jo, det vågar jag påstå, ty djuren fostra sin afföda och skydda den för nöd, tills den kan sköta sig sjelf. Men det gör icke menniskan i fråga om de oäkta barnen, ty dessa missvårdas och hafva redan från födseln en helt annan ställning än de äkta. Men alla barn hafva en naturlig rätt att vara fostrade och hulpna af sina föräldrar. Han sade, att den naturliga rätten icke vore berättigad. Jag skall deremot påpeka, att alla lagar, som icke stöda sig på den naturliga rätten, hafva visat sig skada samhället. Det gör denna lag, som grundar sig på 8 kap. Äktenskapsbalken. Den hvilat icke på den naturliga rätten och derfor skadar den samhället. På sätt jag visat genom den tabell, som är vidfogad min motion, födas 112 oäkta barn om året, och vi gå alltmera framåt i den rigtningen, det vill säga vi sjunka allt djupare. Lag-Utskottets vice ordförande talade om äktenskapets helgd. Jag håller lika mycket som han på äktenskapets helgd. Jag inser, att det är många svårigheter förenade med sjelfva saken, men jag framkommer ju ej med något bestämdt lagförslag, utan önskar endast, att vi måtte komma till något bättre. Jag begär ju intet annat än en skrifvelse

till Kongl. Maj:t, så att saken måtte varda utredd af personer, som bättre förstå den än vi, och att regeringen må framkomma med ett lagförslag, så att vi hafva något att stödja oss vid. Jag vill ej tillägga något vidare, utan yrkar fortfarande bifall till Herr Lewins reservation.

Om ändrad lagstiftning rörande oäkta barns arfsrätt.
(Forts.)

Herr vice Talmannen L. O. Larsson: Den diskussion, som här förts, förefaller mig något besynnerlig. Det tyckes, som om de oäkta barnen hade flere förespråkare i denna Kammare, än de äkta. Dit har det väl emellertid ännu icke kommit. Jag skulle dock för min del vilja vara med om att göra något för dessa oäkta barn, ehuru jag anser att deras närmaste förespråkare här i Kammaren gjort sig skyldiga till icke obetydliga öfverdrifter, ty så illa stäldt är det väl icke, som dessa vilja påstå, men därför att jag vill göra något, yrkar jag bifall till Utskottets förslag. Jag förstår ej dem, som talat med sådan ömhet för de oäkta barnen och gjort sig till deras målsmän, men sluta med att yrka afslag å Utskottets hemställan och bifall till reservationen, hvarigenom faktiskt ingenting uträttas, ty Kamrarna stanna då i olika beslut och frågan faller. Men om man bifaller Utskottets förslag, har man dock gjort något, och de, som vilja göra sig till målsmän för de oäkta barnen, kunna då, vid nästa riksdag, väcka motioner i ämnet, så mycket de vilja. På grund således deraf att Riksdagen, om man bifaller Utskottets förslag, uträttat åtminstone *något* i ämnet och af intresse för de oäkta barnens väl, yrkar jag bifall till Utskottets förslag.

Öfverläggningen var slutad. I enlighet med de yrkanden, som derunder blifvit gjorda, gaf Herr Talmannen propositioner dels på bifall till Utskottets hemställan och dels på afslag å densamma och bifall i stället till hvarterdera af de yrkanden, som innefattades i de af Herr Anderson i Tenhult och Herr Lewin vid utlåtandet fogade reservationer; och ansåg Herr Talmannen röstöfvervigt förefinnas för den förstnämnda propositionen. Votering begärdes och företogs, sedan till kontraposition antagits yrkandet på bifall till Herr Lewins reservation, enligt följande nu uppsatta och af Kammaren godkända omröstningsproposition.

Den, som bifaller hvad Lag-Utskottet hemställt i Utlåtandet N:o 62, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har Kammaren, med afslag å Utskottets hemställan, bifallit det förslag till beslut i ämnet, som framstälts uti den af Herr Lewin afgifna, vid utlåtandet fogade reservation.

*Om ändrad
lagstiftning
rörande oäkta
barns arfverätt.*

Rösterna sammanräknades och visade 113 Ja mot 48 Nej; varande alltså Utskottets hemställan af Kammaren bifallen.

(Forts.)

§ 12.

Justerades protokollsutdrag rörande Kammarens i detta sammanträde fattade beslut.

§ 13.

Anmäldes och godkändes nedannämnda förslag till Riksdagens skrivelser till Konungen.

Af Stats-Utskottet:

N:o 58, angående regleringen af utgifterna under riksstatens sjuende hufvudtitel; och

N:o 59, angående regleringen af utgifterna under riksstatens sjunde hufvudtitel; samt

Af Lag-Utskottet:

N:o 63, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till ny värnpligtslag.

Härefter åtskildes Kammarens ledamöter kl. $\frac{1}{3}$ e. m.

In fidem

H. A. Kolmodin.

Måndagen den 18 Maj.

Kl. 7 e. m.

Fortsattes under ledning af Herr vice Talmannen det på förmiddagen började sammanträdet.

§ 1.

Till bordläggning anmäldes följande inkomna ärenden:

Stats-Utskottets Memorial:

N:o 59, i anledning af väckt motion om afsättande af en fond till understöd för jordbruks- och öfriga näringar inom landet;

N:o 60, angående sättet för anskaffande af medel till vissa beslutade utgifter för statens jernvägsanläggningar och till lån åt enskilda jernvägar; och

N:o 61, angående statsregleringen för år 1886;

Banko-Utskottets Utlåtande och Memorial:

N:o 9, i fråga om ändringar i gällande reglemente för Riksbankens styrelse och förvaltning;

N:o 10, i fråga om ändring i gällande instruktion för Riksdagens revisorer vid Riksbankens afdelningskontor i orterna;

N:o 11, angående instruktion för nästa riksdags Banko-Utskott; samt

Andra Kammarens Första Tillfälliga Utskotts Utlåtande N:o 10 (i samlingen N:o 24), angående väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om utredning af folkskolelärares enke- och pupillkassas ställning i syfte att bereda förhöjning i derifrån utgående pensioner.

Härefter åtskildes Kammarens ledamöter kl. $\frac{1}{4}$ 8 e. m.

In fidem
H. A. Kolmodin.